

Enligt de etiska reglerna för press, radio och TV i Sverige kräver mediernas roll i samhället och allmänhetens förtroende för dessa en ”korrekt och allsidig nyhetsförmedling”. Den exakta innebörden av dessa ord specificeras inte, men ett genomgående drag i de etiska reglerna är ändå att nyheterna ska överensstämma med verkligheten. Exempel på det är formuleringar som ”Kontrollera sakuppgifter så noggrant som omständigheterna medger”, ”Ge läsaren/mottagaren möjlighet att skilja mellan faktaredovisning och kommentar” och ”Felaktig sakuppgift ska rättas”.

Idealet är sålunda att nyheterna ska spegla verkligheten, inte konstruera den. Frågan är dock vad de etiska reglerna egentligen betyder i praktiken. Tar redaktionerna den journalistiska etiken på allvar, eller är det mest en pappersprodukt?

Frågan är delvis retorisk. Tidigare forskning har visat att det är vanligt att journalistiken är tolkande snarare än beskrivande, att det ofta förekommer spekulationer, och att det är vanligt med journalistiska tillspetsningar, förenklingar, polariseringar och stereotypiseringar. Allt detta bidrar till en journalistik där överensstämmelsen mellan nyheterna och verkligheten i varierande grad är satt på undantag.

Ett tydligt exempel på detta handlar om mediernas rapportering om Feministiskt Initiativ (FI), som bildades den fjärde april efter månader av spekulationer. Redan i december 2004 genomförde Sifo en undersökning på uppdrag av Svenska Dagbladet, där frågan som ställdes var: ”Skulle du kunna tänka dig att rösta på ett särskilt feministiskt parti eller skulle du inte kunna det?”. 22 procent svarade att de skulle kunna tänka sig det, och därmed var bollen i rullning. Från och med det kunde medierapporteringen utgå från att det fanns ett väljarunderlag för ett feministiskt parti. Spekulationerna tilltog, och den stora nyheten samma vecka som internationella kvinnodagen blev icke-nyheten att det inte hade bildats något feministiskt parti.

Det skulle dröja till den fjärde april, men det som då bildades var inte ett parti. Det var och är ett feministiskt initiativ, som enligt grundaren Gudrun Schyman ”syftar till att be om stöd och formera någonting inför valet 2006”. Något partiprogram finns inte, och det är inte ens säkert att de kommer ställa upp i valet.

Ändå dröjde det bara tre dagar innan Dagens Nyheter på förstasidan basunerade ut att ”Sju procent vill rösta på feministpartiet” – allt enligt en aktuell Temo-undersökning som genomförts på uppdrag av just DN. I den hade ett urval svenskar fått ta ställning till frågan som löd så här: ”I dagarna har det presenterats ett nytt feministiskt parti som heter Feministiskt initiativ. I styrelsen finns bland andra vänsterpartiets före detta partiledare Gudrun Schyman och litteraturprofessorn Ebba Witt-Brattström. De har nu deklarerat att de ställer upp i nästa riksdagsval. Om det vore val i dag, skulle du då rösta på Feministiskt initiativ”.

Som så ofta döljer sig djävulen i detaljerna, i det här fallet i frågeformuleringen som innehöll två sakfel. För det första hade det inte bildats något parti, för det andra hade de inte deklarerat att de ställer upp i nästa riksdagsval. Istället för att mäta folkets åsikter, ägnade sig DN

liksom tidigare SvD därmed åt att konstruera pseudoopinioner. Dessutom jämfördes resultaten med de ordinarie väljarbarometrarna – trots att frågeformuleringarna skiljer sig åt.

När det den 29 april till sist var dags för DN att redovisa resultaten från den ordinarie väljarbarometern, visade det sig att stödet för Feministiskt initiativ var försumbart. Tidningens chef för den politiska redaktionen, Henrik Brors, konstaterade att ”det är 1-2 procent av de intervjuade i mätningen som uppger att de ska rösta på Feministiskt initiativ”. Om det är inte mycket att säga, men sedan fortsätter han: ”Och stödet var ännu större omedelbart efter att Fi startats”.

Detta är direkt felaktigt. Det opinionsstöd för ett ”feministiskt parti” som SvD och DN tidigare sade att undersökningarna visade, existerade aldrig. De nyheterna var konstruerade, precis som de opinioner som mättes genom undersökningarna var det.

Om DN och SvD är hyfsat kunniga om hur man mäter opinioner, då vet de att opinioner kan vara av olika kvalitet beroende av hur genomtänkta de är, och att dåliga frågeformuleringar leder till resultat som inte går att lita på. Om de inte har dessa kunskaper, är det ett underbetyg åt två av Sveriges ledande morgontidningar.

Oavsett vilket, levde medierna i det här fallet knappast upp till kravet på en ”korrekt och allsidig nyhetsförmedling”. Ändå har det inte blivit någon debatt och någon kritik att tala om. Därför är frågan befogad: Tar redaktionerna den journalistiska etiken på allvar, eller är det mest en pappersprodukt?

Och hur länge kommer medierna att tas på allvar, om de inte tar den journalistiska etiken på allvar?

Jesper Strömbäck

Medieforskare vid Demokratiinstitutet och Mittuniversitetet

[www.jesperstromback.com](http://www.jesperstromback.com)